

10-08-2008

Sagsnr.
2008-91727

Dokumentnr.
2008-366972

Sagsbehandler
Bitten Christensen

Pårørendepolitik - borgere med sindslidelser

<u>1. Indledning</u>	2
<u>1.1. Indflydelse</u>	2
<u>1.2. Politikens rammer</u>	3
<u>2. De styrende perspektiver og værdier</u>	5
<u>2.1. Indflydelse, inddragelse og information</u>	5
<u>2.2. De sociale rettigheder og recovery</u>	5
<u>3. Indsatsen i Københavns Kommune</u>	7
<u>3.1. Pårørendeorganisationer</u>	7
<u>3.2. Indflydelse i forhold til den samlede indsats</u>	8
<u>3.3. Ad hoc-grupper</u>	8
<u>4. De enkelte tilbud</u>	10
<u>4.1. Centerråd</u>	10
<u>4.2. Bestyrelser</u>	10
<u>5. Den individuelle indsats</u>	12
<u>5.1. Socialcentre</u>	12
<u>5.1.1 Repræsentation</u>	12
<u>5.1.2. Handleplaner</u>	12

**Mål- og rammekontoret
for handicap og
psykiatri**

Bernstorffsgade 17, 4.Sal
1592 København V

Telefon
3317 3219

E-mail
QU70@sof.kk.dk

www.kk.dk

5.2. Aktivitets- og samværstilbud	13
5.3. Botilbud	13

13
13

1. Indledning

Dette er Københavns Kommunes politik for, hvordan vi gerne vil samarbejde med pårørende til borgere med en sindslidelse.

Fokus er på dialog og samarbejde.

Formålet med pårørendepolitikken er at skabe større kvalitet i den indsats, vi yder i Københavns Kommune. Pårørendepolitikken danner sammen med brugerpolitikken det fælles grundlag for arbejdet med borgere med en sindslidelse.

Pårørendepolitikken tager afsæt i verdenserklæringen om menneskerettighederne, national lovgivning og Københavns Kommunes værdigrundlag med de fire kerneværdier: Respekt, ligeværd, dialog og tillid.

Denne politik omfatter pårørende til voksne borgere, der har en sindslidelse, og som benytter de sociale tilbud her i kommunen, herunder socialcentre, aktivitets- og samværstilbud og botilbud. Når vi i politikken refererer til *borgeren*, henviser vi til borgeren, der har en sindslidelse.

Pårørendepolitikken bygger på principper om, at de pårørende skal informeres, og - hvis det er relevant - inddrages i forbindelse med den sociale indsats. Information og inddragelse skal naturligvis ske under hensyntagen til den enkeltes ret til selvbestemmelse. Vi anser den pårørende som en vigtig aktør og som en ressource.

Vi skelner mellem pårørende og nære pårørende:

Pårørende er borgerens ægtefælle, formelt samlevende, forældre, børn, børnebørn og søskende. Pårørende bestemmes således på grundlag af eksisterende slægtskabs- eller samlivsrelationer.

Nære pårørende er de personer, som borgeren selv udpeger til at være særlig godt informeret og inddraget i forhold til sin situation. En nær pårørende behøver således ikke at være pårørende efter en samlivs- eller slægtskabsmæssig betragtning, men kan fx være en god ven.

1.1. Indflydelse

De pårørendes mulighed for at øve indflydelse i forhold til de socialpsykiatriske tilbud, og i forhold til kommunens hjælp til borgeren, bygger både på lovgivningsmæssige rettigheder og på nogle grundlæggende værdier.

Der skelnes mellem to former for indflydelse:

- 1) Indflydelse i forhold til borgerens situation. Denne form for indflydelse er altid betinget af borgerens samtykke, og

medarbejderne drøfter løbende med borgeren om den/de pårørende skal have denne form for indflydelse.

- 2) Indflydelse på det fælles. Her er der tale om indflydelse på et organisatorisk niveau i form af institutionsråd, pårørendeorganisationer, frivillige organisationer mv. Det kan handle om indflydelse på det enkelte tilbud eller på generelle forhold for borgere, der har en sindslidelse.

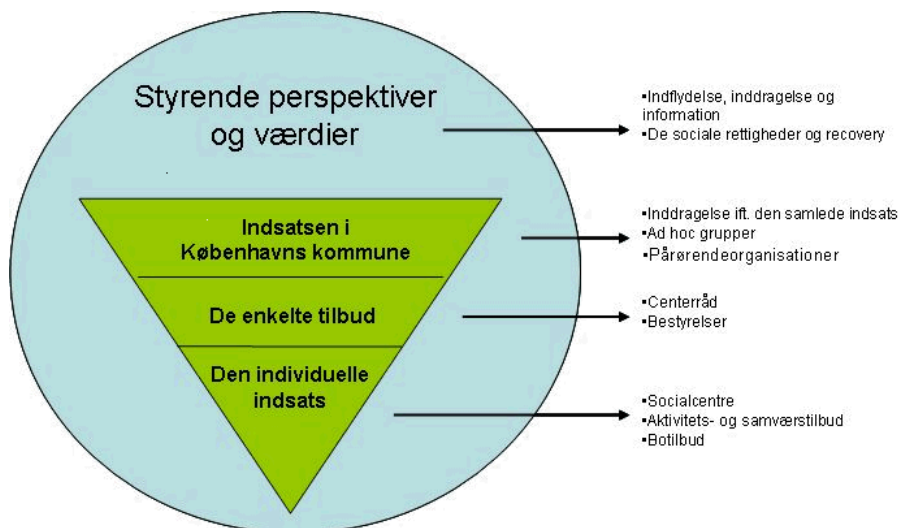
Københavns Kommune har en generel forpligtigelse til at samarbejde med frivillige sociale organisationer og -foreninger jf. Servicelovens § 18.

1.2. Politikens rammer

Information, inddragelse og indflydelse er omdrejningspunkter i pårørendepolitikken.

Denne politik skal være med til at understøtte den fortsatte udvikling af inddragelse af de pårørende både i forhold til den enkelte borgers situation og i forhold til det fælles. Det er dog helt centralt, at den enkeltes selvbestemmelse respekteres. Derfor er det vigtigt at være opmærksom på dilemmaer i spændingsfeltet mellem selvbestemmelse og imødekommelse af de pårørendes behov for information.

Pårørendepolitikken er under direkte indflydelse af de overordnede værdier og perspektiver på området og centrerer omkring 3 niveauer.

De styrende perspektiver og værdier sætter rammerne for den samlede socialpsykiatriske indsats. Det handler om grundlæggende rettigheder fastsat ved lov og værdier i indsatsen. Perspektiverne og værdier betyder noget i forhold til den indflydelse, der kan søges både når det gælder den enkelte borgers situation og det fælles.

Indsatsen i Københavns Kommune vedrører den overordnede planlægning på området. Indsatsen tilrettelægges ud fra lovgivningsmæssige rettigheder og ud fra overordnede værdier på området. Derudover tilrettelægges indsatsen ud fra behovene hos målgruppen.

De enkelte tilbud handler om de mere formelle fora i tilbudene. Her er der mulighed for at søge indflydelse i forhold til de specifikke tilbuds indhold og tilrettelæggelse.

Det individuelle niveau vedrører det direkte møde mellem pårørende og medarbejdere i Københavns Kommune, herunder mulighederne for indflydelse i forhold til borgerens sag.

Nedenfor uddyber vi de tre niveauer.

2. De styrende perspektiver og værdier

I dette kapitel beskriver vi de overordnede rammer for samarbejdet med de pårørende. Her tager vi afsæt i de lovgivningsmæssige rettigheder, der giver de pårørende forskellige muligheder for indflydelse, inddragelse og information.

Dernæst beskriver vi de sociale rettigheder og det faglige perspektiv, der sætter rammerne i den sociale indsats i Københavns Kommune.

2.1. Indflydelse, inddragelse og information

Rammerne for de pårørendes mulighed for indflydelse, inddragelse og information er fastsat i gældende lovgivning. Borgerens ret til selvbestemmelse er en grundlæggende rettighed, der afspejles overalt i den danske lovgivning. Muligheden for at få information og blive inddraget i kommunens hjælp til borgeren er underordnet pågældendes ret til selvbestemmelse.

Medarbejdere i Københavns Kommune er omfattet af tavshedspligt (jf. Forvaltningslovens § 27). Det betyder, at oplysninger om borgerens private forhold ikke må videregives til eksempelvis pårørende, med mindre vedkommende har givet samtykke til det (jf. Forvaltningslovens § 28).

Der er enkelte undtagelser. Hvis en borgere fx er til fare for sig selv eller andre, eller hvis videregivelsen er et nødvendigt led i sagens behandling, kan tavshedspligten tilsidesættes. (jf. forvaltningslovens § 28 stk. 2). Tilsidesættelsen vil i disse tilfælde primært medføre, at oplysninger kan videregives til andre myndigheder.

I langt de fleste tilfælde har medarbejderne dog tavshedspligt, og det er kun muligt for pårørende at få mere overordnede og generelle oplysninger, hvis de ikke har den berørte borgers samtykke. Det kan fx være oplysninger om, hvilke tilbud der findes til personer med en bestemt problemstilling eller lignende. Det kan også være information om, i hvilke situationer personalet kontakter politiet eller hvad normalproceduren er i forbindelse med indlæggelse på hospital. Det vil sige informationer, der ikke indeholder personlige oplysninger. Informationen kan fx handle om generelle procedurer i forhold til en specifik problemstilling.

2.2. De sociale rettigheder og recovery

Socialpsykiatrien i Københavns Kommune bygger overordnet på nogle grundlæggende sociale rettigheder, der er gældende for alle borgere i København. Den enkelte betragtes som et menneske med sociale behov, som har brug for at indgå i konstruktive, sociale relationer. Vi anser derfor personer i borgerens netværk som vigtige aktører og som en ressource for borgeren. Sindslidelsen anerkendes som en lidelse,

der ikke alene berører det enkelte individ, men som også påvirker de relationer, den enkelte har til andre mennesker. På samme måde tages der udgangspunkt i, at sindslidelsens forløb påvirkes af karakteren af de relationer, borgeren har til andre mennesker.

Det har således afgørende betydning for borgerens recoveryproces, at vedkommende indgår i nære relationer. Recovery eller det *at komme sig* er det styrende perspektiv i Københavns Kommunes tilbud. Recovery perspektivet betyder, at der er fokus på borgerens mulighed for at genvinde eller udvikle evnen til at opretholde et liv på lige vilkår med andre. Tilbudene skal derfor kunne understøtte denne proces, også i forhold til de pårørende.

Alle medarbejdere skal arbejde aktivt på at inddrage de pårørende, således at de kan indgå i konstruktive sociale netværk for borgeren. Det er borgeren selv, der afgør, hvem i det sociale netværk den pågældende ønsker at inddrage aktivt som en støtte. Borgerens valg kan dog ændre sig undervejs, og medarbejderne skal derfor løbende indgå i dialog med borgeren om, hvorvidt de pårørende bør inddrages og i hvilket omfang.

I de tilfælde, hvor borgeren ikke ønsker at give samtykke til, at de pårørende inddrages, har de pårørende kun mulighed for at få information om generelle arbejdsgange og procedurer.

Den pårørende betragtes som en central kilde til information og spiller en klar rolle i forhold til at sikre en helhedsorienteret indsats. Den pårørende kan sidde med vigtige brikker til at forstå borgerens livssituation og som kan være afgørende i forhold til at planlægge den rigtige fremadrettede indsats. Derfor betragter vi i Københavns Kommune pårørende som værdifulde samarbejdspartnere, der både kan være en støtte for den berørte borger i hverdagen og medvirke til vedkommendes recoveryproces.

Opsamling

Den socialpsykiatriske indsats bygger på sociale og lovgivningsmæssige rettigheder. Pårørende ses som en ressource. Indflydelse, inddragelse og information er centrale begreber for samarbejdet med de pårørende.

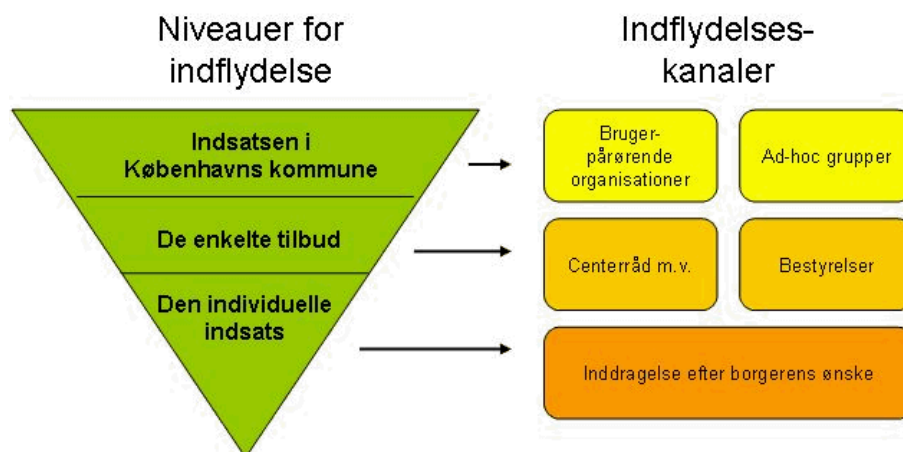
3. Indsatsen i Københavns Kommune

I dette kapitel beskriver vi, hvordan pårørende kan få indflydelse på den samlede indsats i Københavns Kommune. Den indflydelse, der kan søges på dette niveau, er således i forhold til *det fælles*.

Københavns Kommune har en bred vifte af tilbud til borgere, der har en sindslidelse. Tilbudene spænder i dag fra støttekontaktpersoner, hjemmevejledere og dag- og aktivitetstilbud til bofællesskaber og bocentre.

Indsatsen i Københavns Kommune danner de overordnede rammer for borgerens individuelle udvikling. Det er afgørende, at tilbudene på samme tid er målrettede og fleksible, og at der i forhold til de fælles rammer er mulighed for personlig udfoldelse.

Nedenfor en figur, som viser niveauerne for indflydelse og angiver forskellige måder at få indflydelse på.

3.1. Pårørendeorganisationer

Pårørendeorganisationerne er en central aktør i forhold til både den nationale og den kommunale indsats. Pårørendeorganisationerne varetager på hver sin måde borgernes interesser. Organisationerne tilbyder også forskellige arrangementer og netværk for borgere, pårørende og professionelle.

Ved at engagere sig i pårørendeorganisationer får den enkelte mulighed for at få indflydelse på *det fælles* både nationalt og lokalt.

Pårørendeorganisationerne er vigtige uafhængige samarbejdspartnere, der bidrager til at gøre opmærksom på aktuelle problemstillinger. De kan tilføre de offentlige organisationer en væsentlig dimension i forhold til nytænkning og en helhedsorienteret indsats.

Københavns Kommune støtter forskellige organisationer økonomisk. En gang årligt uddeles de såkaldte § 18 midler, der ydes til forskellige former for frivilligt socialt arbejde. Midlerne ydes som tilskud til fx leje af lokaler, aktiviteter eller lignende.

3.2. Indflydelse i forhold til den samlede indsats

Vi har i kommunen en forpligtelse til at sikre brugere mulighed for indflydelse på, hvordan vi tilrettelægger og udnytter tilbudene (Servicelovens § 16 ff.). Dette betyder, at der skal være en dialog med brugere og pårørende, herunder bruger- og pårørendeorganisationer, med henblik på at inddrage brugernes og de pårørendes viden og erfaringer. Formålet er bedst muligt at sikre borgernes forskelligartede behov for behandling og social støtte i hverdagen.

I dag har vi udmøntet denne forpligtelse i det såkaldte *Dialogforum på Psykiatriområdet*, hvor også Region Hovedstaden er repræsenteret.

Vi ønsker løbende at videreudvikle rammerne for pårørendeindflydelse. Der er afgørende, at borgere med sindslidelser og deres pårørende oplever en reel mulighed for indflydelse, og at der foregår en konstruktiv dialog. Det er ligeledes vigtigt at sikre den bredest mulige repræsentation, når Københavns Kommune går i dialog med brugere og pårørende om den samlede indsats.

Københavns Kommune har det overordnede ansvar for at planlægge og sikre en samlet indsats inden for rammerne af lovgivning, kapacitet, faglighed og økonomi. Det er afgørende, at både nuværende og kommende brugere kan tilbydes den fornødne støtte, og at deres retssikkerhed tilgodeses. Der kan således være hensyn i forhold til den samlede indsats på området, som vægter højere end individuelle hensyn. Derfor er der områder, hvor der ikke er mulighed for at søge indflydelse.

3.3. Ad hoc-grupper

Der nedsættes allerede i dag forskellige former for grupper, der på hver sin måde medvirker til at udvikle socialpsykiatrien i kommunen. Grupperne kan have forskellig karakter alt efter om formålet er at evaluere eksisterende metoder og indsatser eller at udvikle nye initiativer.

Der skal skabes mulighed for øget pårørendeindflydelse og inddragelse i diverse ad hoc-grupper.

Der skal derfor i højere grad nedsættes ad hoc-grupper, der kan evaluere tilbud som er i gang og komme med forslag til nye initiativer. Hensigten med ad-hoc grupperne er at understøtte nye ideer og at sætte større fokus på borgernes behov.

Opsamling

Pårørende har gennem engagement i pårørendeorganisationer mulighed for at få indflydelse på både den nationale og den lokale indsats for borgere, der har en sindslidelse.

Dialog med borgere og deres pårørende medvirker til at sikre, at den samlede indsats i Københavns Kommune hele tiden udvikler sig. Kommunen opfordrer pårørende til at engagere sig i de forskellige fora på området.

Socialforvaltningen vil fremover nedsætte flere ad hoc-arbejdsgrupper med borgere, der har en sindslidelse, og deres pårørende.

4. De enkelte tilbud

Nedenfor beskriver vi muligheden for at få indflydelse og information i de konkrete tilbud i Københavns Kommune fx på botilbud og aktivitets- og samværstilbud.

På kommunens bocentre er centerrådene det formelle organ for samarbejde med de pårørende. Derudover er der mulighed for at få information og for at blive inddraget, i det omfang borgeren ønsker det.

Alle tilbud i Københavns Kommune skal udarbejde en informationsmappe, hvor pårørende kan søge information om rettigheder og generelle procedurer på stedet.

De pårørende kan have behov for viden om, hvilke muligheder der eksisterer på området. Og de kan have brug for råd og vejledning i forhold til gældende regler. Derfor skal kommunens socialcentre afholde pårørendearrangementer, hvor der informeres om generelle procedurer og tilbud i kommunen, eller hvor der er drøftelser og information om et specifikt emne. Emnet kan fx være det at være pårørende til en borger, der har en sindslidelse, og hvordan man bedst muligt støtter op om en recoveryproces.

4.1. Centerråd

Pårørende kan også få indflydelse på kommunens bocentre ved at deltage i centerrådene. I centerrådene kan de pårørende sammen med borgeren, der har en sindslidelse, fx få indflydelse på stedets indsatsområder, målsætninger og udviklingsplaner.

Rammerne for indflydelse på det enkelte bocenter skal klart defineres og nedskrives. Det er i den forbindelse afgørende, at der også er åbenhed i forhold til de områder, hvor der ikke er mulighed for indflydelse. Åbenhed er en forudsætning for dialog og diskussion.

4.2. Bestyrelser

På dag- og botilbudsområdet findes en række selvejende institutioner, der har indgået samarbejdsaftale med Københavns Kommune. Flere steder er brugere og pårørende engageret i stedernes bestyrelser. Det giver mulighed for indflydelse på driften af tilbudet i henhold til bestyrelsens vedtægter.

Opsamling

På kommunens bocentre er der et formaliseret samarbejde med de pårørende. Derudover er der mulighed for at få information og for at blive inddraget, i det omfang borgeren ønsker det.

For at imødekomme de pårørendes behov for information skal der afholdes særlige pårørendearrangementer i socialcenterregi. Derudover skal alle tilbud udarbejde en informationsmappe.

5. Den individuelle indsats

I dette kapitel beskriver vi de pårørendes mulighed for at blive inddraget og få information i forhold til den sagsbehandling og den indsats, der iværksættes for borgeren.

Som tidligere nævnt anser kommunen de pårørende for værdifulde samarbejdspartnere. Som nævnt er inddragelsen betinget af borgerens samtykke, men medarbejderne bør altid løbende drøfte med borgeren, om pårørende skal inddrages. Det er afgørende, at pårørende altid sikres information om generelle procedurer og forhold.

5.1. Socialcentre

Den første kontakt med Københavns Kommune sker som oftest i et af Kommunens otte socialcentre, som behandler ansøgninger og spørgsmål om hjælp i forhold til den sociale lovgivning. Målsætningen er, at den enkelte borger oplever de sociale rettigheder som en reel mulighed, og at den nødvendige indsats iværksættes. Ofte vil de pårørende være involveret i forbindelse med etableringen af kontakt til socialcenteret.

5.1.1 Repræsentation

Alle har i henhold til Forvaltningslovens § 8 mulighed for at lade sig repræsentere af andre. Socialcentre kan dog forlange, at borgeren også selv medvirker, når dette er af betydning for sagens afgørelse. Repræsentationen kan ske i form af en bisidder og/eller en partsrepræsentant. Borgeren udpeger selv vedkommende.

En bisidder er en person, som deltager i fx møder med socialcenteret som en støtte. En bisidder lytter, gør notater og giver råd, men har ikke taleret eller selvstændige funktioner i forhold til den myndighed, der holdes møde med.

En partsrepræsentant påtager sig - på samme måde som en advokat - at føre sagen. Det betyder, at det er partsrepræsentanten, der skal høres i sagen, og som modtager afgørelsen. Det er muligt at lade sig repræsentere under hele sagen eller under en del af den, fx ved et enkelt møde.

5.1.2. Handleplaner

For borgere, der har en sindslidelse, vil der ofte være mange professionelle involveret, og det er derfor afgørende, at der sker en løbende koordinering. I henhold til Servicelovens § 141 stk. 2 skal borgeren tilbydes en handleplan, når der ydes hjælp efter Servicelovens bestemmelser. Handleplanen er et redskab, der skal skabe sammenhæng i den indsats, der sættes i gang. Handleplanerne medvirker derudover til øget brugerinddragelse.

5.2. Aktivitets- og samværstilbud

Alle kan henvende sig anonymt til de forskellige aktivitets- og samværstilbud i kommunen, og som regel er der ingen kontakt med de pårørende. Hvis borgeren giver udtryk for, at vedkommende ønsker, at de pårørende inddrages, imødekommes dette. Nogle steder afholdes der særlige arrangementer, fx udstillinger mv., hvor borgeren selv kan invitere pårørende.

5.3. Botilbud

På kommunens bocentre og bosteder arbejdes der med såkaldte pædagogiske handleplaner, der danner rammen for det daglige arbejde med beboeren. De pædagogiske handleplaner udarbejdes så vidt muligt i tæt samarbejde med beboeren og omhandler også kontakten med de pårørende. Der kan være tilfælde, hvor det vil være naturligt at inddrage pårørende i de samtaler, der ligger til grund for udarbejdelsen. Det sker naturligvis under forudsætning af, at beboeren ønsker det.

Samarbejdet med pårørende foregår bl.a. ved de samtaler om beboerens situation, som botilbuddene skal indbyde beboeren og nære pårørende til hvert halve år - igen dog under forudsætning af, at beboeren giver sit samtykke til det.

Flere steder afholdes der endvidere særlige arrangementer, hvor beboeren kan invitere de pårørende.

Opsamling

De pårørende er ofte involveret, når der etableres kontakt til socialcenteret. De pårørende betragtes som en ressource, og medarbejdere skal altid drøfte muligheden for at inddrage de pårørende med borgeren.

De pårørende har altid ret til information om generelle procedurer og forhold.